

Jacek Salij

"Le sacramentaire grégorien, ses principales gormes d'après les plus anciens manuscrits", Jean Deshuess, Fribourg 1971 : [recenzja]

Collectanea Theologica 42/2, 216-217

1972

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

potraktowanie analizy przedmiotowego charakteru Boga tradycyjnych systemów religijnych. Stanowczo za późno dochodzi tu do głosu tajemnica Chrystusa. Poza tym „przedmiotowość” nie wyczerpuje wszystkich pozytywnych aspektów teologii śmierci Boga; w tej chwili są może najważniejsze przede wszystkim jej chrystologiczne tendencje. To, że autor ich nie uwzględni należy zapewne tłumaczyć także charakterem i istotnym zamierzeniem publikacji, stanowiącej wszakże jedną z pozycji swoistej serii wydawniczej *Zycie chrześcijańskie dzisiaj*.

Ks. Alfons Nossol, Lublin

Bolesław ŻYNDĄ, *Bibliografia wydawnictw Księgarni Św. Wojciecha, 1895—1969, w 75-lecie działalności wydawniczej*, Poznań 1970, Księgarnia Św. Wojciecha, s. 644, ilustr. na 20 wkładkach, tabl. 3.

Zasłużona Księgarnia św. Wojciecha przygotowała na 75-lecie swej działalności wydawniczej dokładną bibliografię. Zadaniem tej bibliografii jest wykazanie pełnego dorobku wszystkich rodzajów i typów wydawnictw Księgarni. Materiał do bibliografii został zebrany na podstawie archiwum Księgarni (częściowo zniszczonego w czasie I i II wojny światowej), a także innych źródeł, sumiennie przebadanych przez autora, długoletniego pracownika Księgarni.

Właściwą bibliografię poprzedza zarys historii i działalności Księgarni. Podaje on okoliczności założenia instytucji w 1895 r., jej rozwój i działalność do 1969 r. Jest to więc przyczynek do dziejów książki w Polsce i do historii kultury polskiej.

Bibliografia dzieli się zasadniczo na dwie części. Część I zawiera bibliografię wydawnictw własnych (razem pozycji 3008), potem następuje wykaz serii wydawniczych Księgarni, wykaz konkursów literackich, spis wydawanych czasopism, wydawnictwa ikonograficzne. Część II podaje bibliografię wydawnictw obcych przejętych i kontynuowanych przez Księgarnię św. Wojciecha na przestrzeni lat 1895—1969 (poz. 3195—4150). Uzupełniają bibliografię indeksy autorów, tytułów, tłumaczy, ilustratorów i autorów opracowań graficznych. Załączone trzy tablice ilustrują ilościowy rozwój wydawnictw oraz wysokość nakładów Księgarni. Aneks zawiera szczegółowo opracowaną bibliografię zawartości literackiej czasopisma „Tęcza”, wychodzącego w Poznaniu w latach 1927—1939.

Metoda zastosowana w omawianym dziele jest bez zarzutu, szata wydawnicza doskonała. Dzieło może być uważane jako pomnik wystawiony dla uczczenia jubileuszu Księgarni. Dla polskiej teologii *Bibliografia wydawnictw Księgarni św. Wojciecha* będzie cenną pomocą przy ustalaniu danych bibliograficznych druków opublikowanych zwłaszcza przed 1918 r. Również wspomniana bibliografia będzie przydatna dla poznania niektórych szczegółów obrazujących dzieje kultury religijnej w Polsce.

O. Joachim Roman Bar OFMConv., Warszawa

Jan DESHUESS, *Le sacramentaire grégorien, ses principales formes d'après les plus anciens manuscrits*, Fribourg Suisse 1971, Editions Universitaires, s. 765, (*Spicilegium Friburgense* 16).

Pierwsze nowoczesne wydania sakramentarza gregoriańskiego H. A. Wilsona (r. 1915) i H. Lietzmanna (r. 1921) nie zakończyły bynajmniej badań nad jego historią i tekstem. W pewnym sensie wydania te prowokowały do badań dalszych; obaj wydawcy zdawali sobie bowiem sprawę, że przy ówczesnym stanie wiedzy nie można było dotrzeć do oryginalnej wersji sakramentarza i przedstawili tekst z epoki Karola Wielkiego. Toteż już w r. 1927 L. Mohlberg opublikował tekst, który wydawał mu się starszą od formy karolińskiej wersją sakramentarza gregoriańskiego, tzw. sakramen-

tarz z Padwy. Poważne badania nad historią tekstu gregoriańskiego prowadzili następnie uczeni tej miary co E. Bourque, A. Chavasse, K. Gamber, J. Deshuess. K. Gamber odważył się nawet przeprowadzić rekonstrukcję pierwotnej formy sakramentarza (r. 1966). — Przedsięwzięcie to dość chłodno zostało przyjęte przez znawców przedmiotu, jakkolwiek doceniono liczne osiągnięcia szczegółowe Gambera.

Wydanie, jakie prezentuje J. Deshuess, jest pomyślane bardziej skromnie. Tę skromność manifestuje zresztą wydawca głośno i raczej nieskromnie, co jest dość wyraźną aluzją polemiczną do wydania Gambera. Intencją Deshuessa było dostarczenie tekstu, który uwzględniałby badania ostatniego półwiecza. Dużo uwagi poświęca wydawca swoim własnym zdobycjom, zresztą są to osiągnięcia rzeczywiście duże, zwłaszcza odnośnie *Supplementum* do sakramentarza gregoriańskiego. *Supplementum* to, tradycyjnie przypisywane Alkuinowi, pominięte zresztą w wydaniu Lietzmanna, Deshuess łączy ze św. Benedyktem z Anianu, a ściślej — z dwoma okresami działalności tego świętego. Część druga, wcześniejsza (koniec VIII w.), pomyślana jako dodatek do sakramentarza gelazjańskiego, jest ciekawym zbiorem ponad dwustu prefacji oraz kilkudziesięciu błogosławieństw na zakończenie liturgii eucharystycznej. Część pierwsza *Supplementum* powstała ok. r. 810—815, kiedy w Galii używano już sakramentarza gregoriańskiego, podarowanego Karolowi Wielkiemu przez papieża Hadriana I. Teza o gregoriańsko-gelazjańskiej strukturze *Supplementum* tłumaczy z dużym prawdopodobieństwem dziwny fakt tak istotnych różnic między obu częściami, pochodzącymi przecież — na co wskazuje wyraźnie przedmowa *Hucusque* — od tego samego autora.

Dużą wygodą dla badaczy będzie opracowany przedruk sakramentarza z Padwy; podane są tu elementarne wskazówki konkordancyjne. Deshuess nie zgadza się bowiem z Gamberem, który kwalifikuje sakramentarz z Padwy raczej do rodziny gelazjańskiej; jego zdaniem kodeks ten reprezentuje drugi typ tradycji gregoriańskiej. Osobne zestawienie odrębności, właściwych poszczególnym kodeksom, również ułatwi znacznie pracę badaczom. Jak cenne jest takie opracowanie, wie każdy, kto musiał konfrontować ze sobą teksty różnych sakramentarzy i mszałów. Zestawienie Deshuessa oszczędzi badaczom tej żmudnej i z konieczności narażonej na przeoczenia pracy. Indeksy, również oczywiście obowiązkowy w tego rodzaju wydaniach indeks incipitów, dopełniają całości dzieła.

O. Jacek Salij OP, Warszawa

Adrian HASTINGS, *Kościół i misje w Afryce*, tłum. z angielskiego Jadwiga Nikołów, Warszawa 1971, Instytut Wydawniczy PAX, s. 299. (Tytuł oryginału: *Church and Mission in modern Africa*, London 1967, Burns and Oates).

Czarny Ląd znajduje się w centrum zainteresowania wszystkich, także Kościoła katolickiego. Wymienimy choćby przykładowo J. Beckmanna SMB, który w 1947 r. dał nam obraz Kościoła w „nowej”, powojennej Afryce¹; potem nastąpił jednak rok 1960, znany pod nazwą „roku afrykańskiego” i tę nową sytuację, jeszcze jednak przedsoborową, starał się naszkicować W. Bühlmann OFMCap.²; wreszcie obraz Kościoła w posoborowej Afryce podaje A. Hastings. W ośmiu przejrzystych rozdziałach przedstawia całość problemu misyjnego jako takiego, a następnie specyficzną problematykę Kościoła afrykańskiego. Pierwsze dwa rozdziały ogólne każdy powinien nie tylko

¹ J. Beckmann SMB, *Die katholische Kirche im neuen Afrika*, Einsiedeln 1947.

² W. Bühlmann OFMCap., *Afrika. Die Kirche unter den Völkern*, nr 1, Mainz 1963.